

Holly Lewis (2016):

The Politics of Everybody: Feminism, Queer Theory
and Marxism at the Intersection

(Zed Books, London,340)

Autorica, odnosno profesorica kontinentalne filozofije, estetike i političke filozofije na teksaskom univerzitetu u San Marcosu, Holly Lawis, predstavlja jedno zanimljivo istraživanje koje se tiče feminizma i pitanja roda kroz prizmu marksističke političke ekonomije. Zapravo, *The Politics of Everybody* svojim naslovom evocira jednu politiku koja u sebi implicira sve postojeće podjele, relacije, klasifikacije između ljudi i koje obuhvataju, u kontinentalnom smislu, čitav svijet, bez izuzetka. Knjiga je sačinjena od pet dijelova. Prvi dio, odnosno uvodni, daje objašnjenje teme i terminološke odrednice, dok su ostala četiri *Terms of debate* – pitanja identiteta, definiranje kapitalističkog sistema i predstavljanje marksističkih korijena u queer političkoj misli; *Marxism and gender* – položaj žene, pitanje rada, roda, socijalna reprodukcija, sve kroz marksistički pogled; *From queer nationalism to queer Marxism* – marksistička kritika queer politike, pitanje tlačenja, pitanje klase, rase i seksualne orijentacije i uspon queer politike, homonormativnost i homonacionalizam; i posljednji dio *Conclusion* – razrješenje problema u solidarnosti.

Trenutna situacija nameće nužno sagledavanje politike na globalnom nivou jer se posljedice osjećaju globalno i zahtijevaju jednu postavku i rearanžiranje socijalnih relacija. Svaka teorijska postavka problema jeste jezička operacija i zahtijeva uspostavu jedne adekvatne terminologije kojom se, u ovom slučaju, politika određuje. U ovoj podrobnoj analizi Holly Lawis ističe termin „svi“ (everybody), koji se navodi kao odrednica kojom se objedinjuju svi ljudi, a koja u sebi sjedinjava jednu podjelu koja vlada, a to je podjela na „nas“ i „njih“. Teško je pričati o politici svih jer i sam sistem koji generiše i konstituše socijalne relacije zahtijeva individualizam, što implicira svijest o sebi i drugom ne podstičući ovo „svi“. Ova knjiga prezentira, zapravo, politiku koja ne postoji kao takva; ovako nazvana i određena sa „svi“, politički je diskutabilna zbog samog društveno-ekonomskog poretka, to jeste modernog kapitalizma koji zahtijeva individualizam.

Autorica daje opis beskrupuloznog kapitalizma koji se zamaskira kao odraz ljudskih subjektivnih potreba, dok su sve socijalne relacije

uvjetovane kapitalističkim sistemom i zadovoljenju potreba bilo koje vrste. Kada se pojavi problem, čiji je izvor u samom kapitalističkom sistemu održanja, poput ekoloških problema koji obuhvataju široke razmjere, krivica se onda odnosi na sve što postaje pitanje etike, koja je posljednje uporište za socijalne relacije. Termin „svi“ u političkom diskursu, prije svega liberalističkom, je oružje kojim se odgovornost za sistemске procese prebacuje na potrošače koji nemaju na njih direktan uticaj. Jedno fašističko viđenje termina „svi“ ne dopušta odstupanje od uniformne zajednice koja ima jasno definisane granice. Svi su kao jedan, a izlaz iz ove uniformnosti nudi se u stvaranju heterogenog tržišta. Tržišni kaos je taj koji briše granice. Socijalisti imaju i liberalni stav, dok za marksiste sloboda za sve grupe zavisi od samoemancipacije jedne grupe – proletarijata, koji u neoliberalizmu djeluje kao karikatura, više kao oznake nego kao riječi koje imaju značenje. Ako se Marxova politička ekonomija pretrese, vidjet će se da su nosioci proletrske revolucije zapravo muškarci. Potlačeni radnici i najvažnija stvorenja na zemlji! Međutim, činjenica je da današnji proletarijat čine žene više nego muškarci. Ono što Lawis uviđa je da su Marxu izmakle antihegemonijske uloge koje mogu zauzimati žene, srednja klasa intelektualaca i marginalizovana skupina. Radnička klasa ne implicira muškost, to je pozicija proizvodnje vrijednosti kapitalizma koji je ništa drugo do bezlični sistem materijalnih socijalnih odnosa i isključivo zbog svoje oznake „bez lica“ ne odgovara na moralne imperitive, nego samo na ono što ometa stvaranje profita; zato je rad njegov konstrukt i njegov destrukt. Liberalizam se koristi rječnikom univerzalizma koji evocira uništenje „ja“, uništenje historije i širenje kulturne dominacije. To je totalitarizam koji, iako uništava zajednice, iz njih stvara nacije kroz rat i masovnu proizvodnju. Na zapadu, posebno u Americi, progresivci i konzervativci se nalaze u kulturološkom ratu. Obje strane su suočene sa destrukcijom „sebe“. Ova zabrinutost je izražena kroz afirmaciju različitosti. Ova forma liberalizma naziva se progresivni komunitarizam čija je odlika priznavanje različitosti, koji se zalaže za pacifizam te vidi kulturnu dominaciju kao korijen otuđenja. Druga forma je konzervativni liberalizam i označen je negativnom slobodom: individualnost koja ima slobodu isključivanja, služi očuvanju sebe i jedne kulturne historije (brisanje drugog).

To su dva osnovna argumenta, priznanja za ono što nazivamo kulturološki rat. Nacionalna politička misao, bila konzervativna ili progresivna, podrazumijeva dvije klase: proizvođače i potrošače gdje su svi i jedno i drugo. Mi smo svi sastavnice jednog kapitalističkog sistema. Je-

dini način suprotstavljanja globalnom sistemu je kroz politiku koja se odnosi na globalne subjekte i tvrdi da postoji nesrazmjer među njima. Način da se suprotstavi sistemu je da se razvija solidarnost između nevidljivih i vidljivih kategorija društva. Takva solidarnost zbog svoje opširnosti je ograničena da bude fluidna. Antikapitalistička solidarnost podrazumijeva sprečavanje stvaranja viška vrijednosti u cilju socijalne promjene. Međutim, Lawis ističe da u tome nije rješenje, nego predlaže da se misli na solidarnost kao političku prednost za svakoga kroz posvećenost inkluziji!

Kada je riječ o pitanju roda, seksualna podijeljenost je barijera u razmatranju termina „svi“. Ko ne spada u jednu od dvije kategorije (M i F), onda je niko? Ali seksualna kategorizacija se mijenja sukladno vremenu i prostoru. Već u XX. stoljeću osjećaju se promjene i tijelo se shvata kao prirodna oznaka, a rod kao kulturološka. Antagonizam se javlja isključenjem onih čiji se kulturološki rod ne poklapa sa biološkim. Naučna istraživanja pokazuju da pol postoji u kontinuitetu sa znatnim brojem ljudi smještenih između dva ekstrema. Liberalna pluralistička politika riješila je ovaj problem smještajući pol i rod u jedan dijalog; oni koji to podržavaju (queer) i oni koji su protiv. Ono čime se Lawis ovdje bavi jeste kako marksistička paradigma pomiruje razumijevanje inkluzije zajedno sa rodnom i polnom drugosti. Koji su materijalni uvjeti koji oblikuju politiku pola i roda i kako se odnose na kapitalizam i antikapitalizam? Problem *The Politics of Everybody*, postavljen u dijalog, razmatra se od strane četiri grupe. U prvu grupu su svrstani marksistički teoretičari koji pokušavaju shvatiti kako se gender pitanje uklapa u marksističku shemu. Druga grupa su feministički teoretičari koji pokušavaju ubaciti marksističke analize u njihove tokove. Treća skupina jesu marksistički stručnjaci koji nisu upoznati sa politikom tri vala feminizma, queer i trans politikom. I posljednja, četvrta grupa, su queer, trans i feministički aktivisti koji nisu u potpunosti upoznati sa političkom ekonomijom. I na samom početku svoje analize Lawis definira pojmove kojima se dalje formira argumentacija i diskusija problema politike svih. Drugo poglavlje se bazira na historijskim okvirima i objašnjava historiju marksističkog feminizma, kritike i uvid u materijalne korijene queer i trans ugnjetavanja i tlačenja od strane marksističko-feminističkog stava. U trećem poglavlju objašnjava vezu između ideologije i queer teorije, pitanja trenutnih pristupa queer antikapitalizma. I posljednje poglavlje odnosi se na poduzimanje aktivnih, praktičnih mjera za sprovođenje predložene politike.

Sa marksistima i različitim pristupima trima valovima feminizma, pojam politika identiteta je sve samo ne prava politička kritika. Marksisti-

stička politička aktivnost uključuje impersonalnost, međutim većina marksističkih mislilaca ozbiljno prihvata rasprave i pitanja seksizma, homofobije, imperijalizma i time potvrđuje da pitanje identiteta postoji i da je zarobljen između oprečnih strana, što ima političke konsekvence. Nema sumnje da kapitalizam sortira ljudski materijal prema potrebama tržišta, što oštećuje pojedine grupe. Sa marksizmom politika identiteta nije moguća, ako se smatra da su komunikacija i solidarnost mogući samo sa onima koji dijele ista iskustva. Feminizam, queer i trans kritika politike identiteta se ne slažu sa marksističkim kritikama. Za queer teoriju termin politika identiteta je pogrešan jer pretpostavlja da su identiteti poželjni u smislu da se grupe određuju po specifičnim obilježjima. Zalažu se za kolektivno razumijevanje gender discipline kao baze političke kohezije. Queer teorija je antiidentitetska politika.

Osim različitih stavova po pitanju politike identiteta, to za sobom povlači različita tumačenja sistema. Feministički stav odnosi se prema sistemu kao patrijarhalnom, queer sagledava sistem kao diskurzivnu strukturu koju održavaju oni koji su na pozicijama i imaju korist od takve postavke sistema; oni naglašavaju kako sistem ideja oblikuje ljude te da se promjena nalazi u diskursu, odnosno u jeziku. I na kraju, marksističko tumačenje sistema kao materijalne organizacije. Feministički stav po pitanju seksizma, rasizma i homofobije drži da su to sistematski proizvodi nepravde koji se predstavljaju kao osobine socijalnog sistema. Povrh feminističke i queer postavke sistema, pojam „sistema“ nije do kraja rasvijetljen niti je rasvijetljena politička uloga pojedinaca koji djeluju u tom sistemu. Za marksiste sistem je spoj prava i normi, a veze su bazirane na materijalnoj osnovi. Gender relacije su generisane iz matrice materijalnih i socijalnih relacija. Bilo koji oblik reforme za marksiste ima prizvuk revolucije, odnosno revolucionarne prakse kojom se mijenja postojeće stanje. Učenje o jeziku i rasprave queer, trans i feminističkog pokreta nisu beskorisne politike identiteta, nego konkretne solidarne prakse. Ali, veza između različitih pokreta i pitanja identiteta je veoma kompleksna. Queer teorija je usredotočena na inkluziju marginalizovane tajnovite populacije.

Homoseksualnost i neusklađenost polova nisu američki i evropski izumi, istospolnost i polno neusklađeni identiteti postoje na cijelom svijetu tokom historije, počevši od Tajlanda (kathoey) preko Indije i Pakistana (hijra), Mexika (muxes) i Albanije (virgine). Queer i trans identitet odnosi se i ima uticaja u definiranju značenja žene, obično i odražava borbu oko pojedinih rodnih uloga i klasnog antagonizma. Izraz „queer“ je nastao kao otklon od bioloških odrednica homoseksualnog identiteta

„gay“ i „lesbian“. Vremenom je queer termin postao izraz kišobran pod koji se svrstavaju oni koji nisu straight. Ovo je prosto jedna jezička kategorizacija. Pitanja roda i identiteta sagledavaju se unutar kapitalizma. Kao sistem socijalnih relacija, kapitalizam je nastao od feudalizma procesom transformacije načina proizvodnje, što se odrazilo i na oblik rodnih i polnih relacija. Antagonizam se u kapitalizmu javlja između dvije slobodne jedinice na tržištu rada – one koje prodaju i one koje kupuju rad. Cilj je da se uz minimalnu nadnicu dobije više rada, minimalna nadnica koja je potrebna da se održe um i tijelo na dužnosti. Sniženje cijene rada ima efekta na produktivnost socijalnog roda (konstruisanog). Po Marxu, koji je epistemologijski realist, svijet je materija, a ne refleksija ideja; samim tim, epistemologija je utemeljena u poziciji, a ne identitetu. I u tome je bit kapitalizma, gdje rasprave o identitetu ne pronalaze adekvatnu društvenu pozadinu. Pitanja koja se provlače odnose se na relaciju subjekt (ljudi) vs. objekt (svijet). Ko i šta je nosilac promjene? Ko ili šta se mijenja? Mogu li ljudi promijeniti svijet? Da li su ljudi ti koji mijenjaju svijet ili su potrebne intencionalne akcije? Marx, kao materijalist, je smatrao da se svijet može promijeniti direktno i da se socijalne promjene dešavaju u relaciji ljudi vs. svijet; mi smo svi i subjekt i objekt, djelujući subjekt i objekt nad kojim se vrši djelovanje.

U razmatranju postavljenih pitanja Lawis predstavlja kritike marksizma, mišljenja Deride, Lyotara i *Foucaulta*. Zaključeno je da je potiskivanje marksizma i fasciniranje poststrukturalizmom proizvelo jednu čudnu svijest o polu i klasi. Cilj knjige je razviti određene politike koje se temelje na idejama Marxove političke ekonomije, a one su internacionalni i materijalni feminizam, queer i trans inkluzivne politike. Osnovna stvar je zapostavljena, a to je činjenica da kapitalizam funkcioniše po principu uvećanja viška vrijednosti. Kapitalizam je time zagospodario svijetom svojom masovnom produkcijom kulturnih dobara. Ta kulturna kapitalistička dobra su nejasna poruka jedne misteriozne snage. Način borbe protiv te, kako je navedeno, fetišizacije je prije svega upoznavanje sa načinom funkcioniranja kapitalizma. Ono što se nalazi kao konstruktivna snaga socijalne transformacije je antikapitalistička snaga sa rodnom kao svojim uporištem. Utemeljenje ovog kreativnog principa je solidarnost. Revolucija je princip koji ruši socijalne relacije, dok je solidarnost klica koja se nalazi u novim. Queer se stavlja u kontekst marksizma na način da se queer i trans politike vezuju za nove pristupe XXI. stoljeća, koji opet imaju tendenciju da gledaju na queer i trans pristup kroz ekonomsku perspektivu, jer ekonomske i socijalne relacije su ključne za ra-

zumijevanje obje strane tradicionalne podjele polova. Nisu u pitanju samo odnos radnika i kapitalista, nego odnos polova u ovom sistemu. Ovaj novi pristup jeste queer marksizam.

Važno je spomenuti i dva pojma koja Lawis navodi; homonacionalizam, pojam koji u sebi sadrži set političkih parametara, odnosno nacionalnu ideologiju koja stoji u relaciji sa određenim elementima LGBT pokreta. Drugim riječima, heteroseksualnost se posmatra kao norma. Queer teorija je nastala u dvadesetom stoljeću kao odgovor na antigender stav prema drugom valu radikalnog feminizma. Gender se nije tretirao na osnovu različitog tipa tijela, već je to bio kulturološki konstrukt, ideološka forma, potpuno neprirodan. Rješenje koje se nudi u znaku pomirenja razlika i prevazilaženja otuđenosti je solidarnost, a uslov solidarnosti je kreiranje tipa odnosa među ljudima kojim se neće izazivati osjećaj otuđenosti. Drugi pojam homonormativnost odnosi se na pritisak da se uklopi u heteroseksualno društvo, odnosno da se vlastiti ustroj uklopi kako bi bio prepoznat u heteroseksualnom svijetu. Ovaj pojam je sada rastegnut u transnormativnost koja se odnosi na pritisak nad trans skupinom ljudi da se pomiri sa tradicionalnim dvopolnim razumijevanjem roda, dok, s druge strane, homonacionalizam gleda kroz građanstvo, nacionalnost i odnosi se na modernost i položaj homoseksualnih tijela u jednoj državi i kapitalističkom sistemu.

Holly Lawis u *The Politics of Everybody* ističe tri stava prema pitanju problema svih, a to su: segregacijski nužni nacionalizam, inkluzivni *internacionalizam* i negiranje ili skepticističko gledanje na cjelinu ili značajno ustaljenu gomilu koja je zajednička radikalnim empiristima, postukturalistima i slobodno-tržišnim ideolozima. Problematika se vrti oko pitanja solidarnosti koja nije stanje koje se odnosi na učenje prihvatanja razlika, zapravo to je političko pitanje jer je budućnost svih vezana za sve. Liberalno-pluralistički model predstavlja solidarnost koja se temelji na neagresiji, odnosno u volji slušanja drugog.

Tako postavljena solidarnost odnosi se na rješenje problema „nas i njih“ kroz zajedničko strpljenje i razumijevanje. Ono što je manjkavost ovog modela je materijalna osnova, odnosno činjenica da je liberalno društvo zasnovano na stvarnoj nejednakosti nastaloj kroz nasilje. Solidarnost nije stvar pluralizma, multikulturalizma i harmonije. Solidarnost ističe antagonizam, zauzimanje strana, podrazumijeva predanost za udruživanje. Solidarnost u političkom smislu je proces koji teži da dostigne odlučnost političkog antagonizma kroz udružene snage. Ta odlučnost se odnosi na rješenje nepravde, otuđenog rada, nasilja koja se koristi da se stvore

nepravde. Lawis ističe da je cilj promjene političko izazivanje promjena socijalnih relacija koje proizvode nepravde. Rasizam, mizoginija i tradicionalna rodna podijeljenost su proizvedeni kroz ponavljanja koja se odnose na uslove i način upravljanja proizvodnjom i reprodukcije unutar kapitalizma.

Radnička klasa je pozicija u sistemu koja oblikuje ljudski um i tijelo, a samim tim i život. Tijela su materijalno oblikovana, ideologija neće biti promijenjena dok se materijalne socijalne relacije, koje podupiru ovu ideologiju, ne promijene. Inkluzivna politika terminom „svi“ potvrđuje da je ovo svi zapravo čitav svijet i da postoje strane koje se zauzimaju i da su između nas i njih raznovrsne seksualnosti, etniciteti, religije i druge podjele. Ono što je autorica željela je adekvatna postavka problema i trenutne situacije, prizivajući i historijska dešavanja koja su uslovia sadašnja, nudeći jednu verziju solidarnosti kao moguće opcije pomirenja raznovrsnosti, ali ne i kao konačnog rješenja.

Hasija Omerbegović

Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet

Franje Račkog 1, 71000, BiH

E-mail: hasija.omerbegovic@hotmail.com